

trykfejl. Det spørgsmål melder sig dog, om man ikke burde gå et skridt videre og skabe et lignende institut for oversættelse af slaviske videnskabelige værker som det Publikationsstelle, der 1932 organiseredes af Brackmann ved Staatsarchiv Berlin-Dahlem til brug for tyske forskere. En komplet samling af de her fremkomne oversættelser er ved at skabes ved Bibliothèque Nationale i Paris, men for at en sådan opgave skal kunne løses på tilfredsstillende måde, må dog både af økonomiske og saglige grunde et samarbejde mellem de europæiske hovedbiblioteker være den bedste fremgangsmåde; det må håbes, at den vil blive taget op. Udsigterne er imidlertid ikke de bedste, thi fra polske forskeres side er interessen for at delagtiggøre den vestlige verden i deres resultater tydeligt mindsket. De udførlige resuméer på engelsk eller fransk, som i de første efterkrigsår udmærkede mange polske tidsskrifter, er i den sidste tid for adskilliges vedkommende forsvundne. Det politiske jerntæppe truer forbindelsen også for åndsvidenskaberne i øst og vest.

Svend Ellehøj.

Serien *Cambridge Studies in Economic History*, redigeret af professor M. M. Postan, er netop blevet forøget med et værk af den unge engelske historiker Michael Greenberg, *British Trade and The Opening of China 1800—42* (Cambridge, At The University Press, 1951, xii + 238 sider). Emnet er fængslende ikke mindst på baggrund af begivenhederne i de seneste år, som synes at have bragt afslutningen på den epoke, Greenberg i sin bog skildrer indledningen til. For godt et århundrede siden begyndte Vesten at invadere Kina — med varer, kanoner og ideer. Den økonomiske erobring af landet faldt groft taget i tre tempi. Første fase prægedes af, at handelsbalancen skiftede til gunst for de fremmede, således at sølvstrømmen fra o. 1826 ændrede retning. De ædle metaller gled fra nu af mod vest. I anden fase vandt de britiske manufakturvarer indpas i Kina, der i 1870'erne indførte Lancashire bomuldstøjer i et omfang, som svarede til $\frac{1}{3}$ af totalimporten. Sammenholdt med den samlede britiske produktion og det hjemlige forbrug var dette exportmarked ikke kvantitativt overvældende, men dets store betydning lå i evnen til at opsuge overskudsproduktionen, især når hjemmemarkedet svigtede. Tredie fase karakteriseredes endelig ved den fremmede kapitalinvestering bl. a. anlæggelsen af jernbaner og bomulds møller.

Greenberg holder sig hovedsagelig til den første fase. I et par indledende kapitler opridser han — bl. a. med støtte i H. B. Morse's

undersøgelser — strukturen i den gamle Kina-handel med East India Company som hovedformidler af både Europa-handelen, hvor theen blev den helt dominerende vare, og »the country trade» d. v. s. den interasiatiske handel, hvor indisk bomuld og opium med tiden bidrog til at skabe den ovenfor omtalte gunstige handelsbalance med Kina. I denne indisk-kinesiske handel kom private engelske købmænd i løbet af 18. årh. til at spille en stadig større rolle, og det værdifulde i Greenberg's undersøgelse ligger først og fremmest i en analyse af det private britiske handelshus i Kanton, således som dets virksomhed — handelsmæssigt og finansielt — tegner sig efter aktstykkerne fra firmaet *Jardine Matheson & Co.*, det største og eneste, hvis handel går tilbage til kompagnitiden. Handelsfirmaernes krav til E. I. C. om stærkere politisk støtte mod kineserne, i forbindelse med Manchester-industriens gamle kamp mod kompagniet, førte i 1834 til en sejr for den fri handel. Sejren var i første omgang tekstilindustriens, hvorimod *Jardine Matheson & Co.* fik sit tidligere quasi-monopol i ly af E. I. C. ombyttet med en stigende konkurrence bl. a. fra amerikansk side. Politisk betød ophævelsen af E. I. C. derimod, at den britiske regering sluttede op bag købmændenes som følge af konkurrencen voksende ønske om en udvidelse af handelen d. v. s. en ødelæggelse af det kinesiske handelsmonopol i Kanton, det såkaldte *Kohong*. Købmænd og tekstilfabrikanter fandt med andre ord efter 1834 sammen. Konflikten mundede ud i den meget omdebatterede Opiumskrig. Som et centralt kapitel i Greenberg's undersøgelse står en vurdering af opiumhandelens økonomiske betydning, og forfatteren konkluderer, at det afgørende ikke så meget var den profit, smuglervaren afkastede i Kina, men derimod opiumproduktionens fiskale og beskæftigelsesmæssige værdi for Bengalen, samt varens uundværlighed ved finansieringen af theindkøbene i Kanton, hvor den siden 1823 værdimæssigt betød langt mere end den indiske bomuld. Endvidere var handelen med opium privat organiseret — selve grundlaget for de private firmaers eksistens — ligesom varen solgtes gennem andre kanaler end de officielle. Opium var sandsynligvis tidens største handelsvare, det var derfor ikke tilfældigt, at kampen om fri adgang til det kinesiske marked blev til en krig om »A pipe of old Patna, that soother of all sorrows, the manna of the mind».

Kristof Glamann.

I 1946 havde det Engelse *Hakluyt Society* bestået i 100 år. I den anledning har det med sin formand Edward Lynam som